

z IWW a v roce 1921 se podílel na založení Komunistické strany Velké Británie.

*Henri Siroille* (nar. 1886) - sekretář Federace železničářů v roce 1920, pochybný anarchosyndikalista. Na prvním kongresu CCTU v St.

Etienne v červenci 1922 ve své zprávě o pobytu v Moskvě řekl, že během audience u Lenina mu byly ukázány některé spisy obviněných anarchistů a on, Siroille, z nich dovedl, že tito lidé si opravdu zasloužili smrt! Zemřel ve službách petainovské fašistické Národní bezpečnosti.

*Arlandis* - jeden ze španělských delegátů, doprovázejících Gastona Levala.

[anarchistickaknihovna.org](http://anarchistickaknihovna.org)

## Anarchisté za mřížemi (léto 1921)

Gaston Leval

Jakmile jsem zjistil, že ve vězení se nachází velké množství našich soudruhů, společně s francouzskými syndikalistickými delegáty se mi podařilo zařídit přijetí u Dzeržinského, Lidového komisaře vnitřních záležitostí, přímo podřízeného Leninovi. Moji soudruzi se o mne obávali a vybrali Joaquina Maurina, aby promluvil jménem delegace CNT. Maurin o své první návštěvě později řekl následující: „Při pohledu na seznam vězňů, o jejichž propuštění jsme žádali, Dzeržinskij nejprve zbledl a pak zrudl vzteky a tvrdil, že tito muži jsou kontrarevolucionáři sprážení s bílými generály. Obviňoval je z toho, že vykolejili transportní vlaky plné rudoarmějců a byli zodpovědní za smrt tisíců vojáků, zvláště na Ukrajině.“

My ostatní jsme nebyli schopni zjistit nic bližšího o tom, co se děje a Maurin a jeho přátelé v naší delegaci se stali hrdiny dne. Nevzdali jsme se jako mnoho delegátů jiných národností a pokračovali v našem nátlaku. Za Dzeržinského obviněními nestál ani jeden konkrétní důkaz a ani jedno oficiální obvinění. Žádný obžalovací spis, žádný soud, žádní soudci a už vůbec žádní obhájci - vůbec nic. Ať už mohl „lidový komisař“, jehož prací bylo obhajovat stávající režim, říci cokoli, jednalo se zde o svévolné uvěznění. Vydrželi jsme. Co se týče ostatních soudruhů z mé delegace, dospěli k názoru, že naše věc je beznadějná a už na ni více nemysleli ale alespoň mě jejím vyřešením formálně pověřili. Lunačarskij, Lidový komisař pro výchovu, viditelně rozrušen rolí, jakou musel hrát ve jménu stranické disciplíny, se s námi dvakrát setkal, ale protože nemohl sám přijmout jakékoli opatření, účinkoval pouze jako prostředník a přijímal a předával naše dotazy a požadavky. Po Lunačarském jsme se dostali k Ulrichovi, tajemnému a vysoce postavenému funkcionáři ze státní prokuratury. Opět jsme však jen marnili náš čas a týdny ubíhaly. Zcela jistě se rozhodli nás unavit.

Pravidelně jsem se setkával s Emmou Goldmanovou a Alexandrem Berkmanem. Jejich dva pokoje navštěvovaly ženy uvězněných. Vystrašené a rozrušené, často se zhroutily v slzách. Naslouchal jsem příběhům životů jejich mužů, kteří se stali obětmi takzvaného socialistického státu. Základní informace o jejich osobách mi poskytl sám Victor Serge, který čas od času přecházel z jednoho tábora do druhého a tehdy stále ještě psal články na podporu sovětského režimu. Maximov byl anarchosyndikalistický teoretik povahy neschopné provést jakýkoli akt antisovětské sabotáže. Jarčuk byl nejprve sekretářem sovětu v Kronštadu, kde vyhledal útočiště Zinověv poté, co Kerenskij vydal příkaz k jeho zatčení. Volin, noční můra vládních kruhů, byl anarchosyndikalistický teoretik a řečník,

nadaný autor žijící v exilu od doby první revoluce proti carismu. Podobní lidé se nyní nacházeli ve vězení a další byli vypovězeni na Sibiř. Všichni tito opravdoví revolucionáři dnes trpěli ve vězení, v němž se někteří z nich, jako například Marie Spiridonovová, nacházeli již za starého režimu.

Snažili jsme se dostat povolení k návštěvě, a přestože jsme byli delegáty odborových organizací, které bolševici chtěli přetáhnout na svoji stranu, bylo nám odmítnuto. Vzpomněl jsem si, že ve Španělsku Alfonsa XIII, odkud jsem přijel, nám bylo dokonce i v průběhu těch nejhrůznějších represí, jaké kdy země zažila, odmyslíme-li si frankistickou éru, dovoleno navštěvovat vězně, pokud ovšem nebyli věznění ilegálně. Moji přátelé nikdy neměli těžkosti s tím, aby mě navštívili v nových věznicích ve Valencii a Barceloně. Stačilo požádat o setkání během návštěvních hodin a dozorce mě eskortoval dolů do návštěvní místnosti. Když jsem později projížděl španělskými vesnicemi, vždy mě bylo dovoleno setkat se s mými vězněnými soudruhy. V Leninově a Trockého Rusku to nebylo možné. Většinu delegátů celá záležitost příliš nezajímala. Nevěděl jsem co učinit dále, ale nevzdával jsem se. Samotná obvinění - to bylo málo. Neukázali nám jediný důkaz a proti tvrzením úřadů se obracelo mnoho skutečností.

Rozhodl jsem se získat nějaké důkazy sám. Mezi soudružkami, se kterými jsem se setkal v pokojích Emmy Goldmanové, byla Olga Maximovová, třicetiletá menší brunetka, prohýbající se pod tíhou osudu. Svého manžela potkala na Sibiři ve vyhnanství, kam se dostala stejným způsobem. Navrhla mi, abych příští den šel do vězení Butyrki, kde si pohovořím se svými soudruhy. Měl jsem přijít s ní a dalšími manželkám vězňů, vybaven ruskými dokumenty, které mi umožní dostat se přes stráž. Nemuselo to vyjít, ale souhlasil jsem. Následující den jsem vyrazil společně se čtyřmi soudružkami, které šly na návštěvu společně. Šly bosky a jejich nohy se musely vyrovnat s kamínky a smetím na ulici. Dvě z nich nesly na ramenou velký ranec s nějakým jídlem, sehnáním jen s velkými obtížemi. Nejmladší, Jarčukova žena, bojovala na barikádách v Petrohradu i Moskvě, nejprve aby svrhla carismus a pak i Kerenského vládu.

U vchodu do vězení stála dozorkyně ve službě. Zнала moje soudružky a na jejich povolení k návštěvě se takřka ani nepodívala. Beze slova jsem jí podal svoje papíry, ona mi je vrátila a řekla „Da“, na což jsem odpověděl úsměvem. Dvě z žen se s ní začaly o něčem bavit, zatímco já jsem šel dál se zbývajícími. Prošli jsme dvůr a dostali se do návštěvní místnosti. Soudružky nechaly zavolat vězně, s nimiž jsme se chtěli setkat, včetně Vo-

lina. Mezi návštěvníky a vězni nebyla takřka žádná bariéra, mohlo dojít k osobnímu kontaktu a žádný dozorce ani policista nenaslouchal rozhovorům, což mě utvrdilo, že se jedná o preventivní zadržení bez jakéhokoli vyšetřování a soudního řízení.

Pak přišli vězni. „To je Gaston Leval,“ řekla jedna z žen Volinovi, muži průměrně vysoké postavy, asi čtyřicet let starému s černým vousem a typickým vzezřením židovského intelektuála. Znal moje jméno, protože mu o mně někdo vyprávěl. Nadšeně mi potřásl rukou a promluvil ke mě ve velmi dobré francouzštině. Pak jsem ho, i když to mohlo vypadat poněkud směšně a nečekaně, požádal, aby mě detailně vylíčil vše, co dělal od svého příjezdu do Ruska, protože jsem chtěl provést úplně nestranné vyšetřování.

Více než hodinu nebo hodinu a půl mi Volin velice přesně přibližoval svoji roli propagandisty a bojovníka, zatímco jsem si činil poznámky. Poté, co prošel mnoha jinými vězeními, skončil v Butyrkách. Přiblížil mi svoji Odysseu velmi detailně, uváděl fakta, data, jména, názvy měst a vesnic. Společně s ostatními vězni požadoval veřejný soud... Vrátil jsem se do hotelu Lux pevně rozhodnut zahájit kampaň za propuštění našich soudruhů. Mezitím byl však zahájen kongres Rudé Internacionály odborových svazů a my se nedostali o jediný krůček kupředu v podobě nějakého ústupku, příslibu nebo naděje. Setkal jsem se již pětkrát nebo šestkrát s představiteli sovětské vlády a vždy byly naše vztahy přerušeny nebo pozastaveny bez jakéhokoli výsledku. Spoléhali se na opotřebovací taktiku.

Pak soudruzi v Butyrkách zahájili hladovku. Propašovali ven svůj francouzsky psaný manifest, ve kterém žádali odborářské delegáty, aby tlačili na sovětskou vládu a požadovali jejich propuštění a svobodu myšlení a vyjadřování pro všechny revolucionáře. Vystrašení delegáti, na které se obrátili, ale pouze vyjádřili svoji lítost nad hladovkou, která je zahanbovala. Uběhli tři dny, čtyři dny, pět dní a já jsem na kongresu nedosáhl ničeho. Ostatní delegáti mě nebrali na vědomí, nebyl jsem zběhlý v zákulisní aktivitě, k níž jsem byl odsouzen a musel jsem provádět tahy a protitahy, podání a tajný nátlak, nemohl jsem učinit takřka nic a byl jsem bezmocný. Francouzští delegáti, přestože duchapřítomnější než ostatní a většinou opozičníci, na tom byli podobně. Naši soudruzi pokračovali v hladovce. Dozvěděli jsme se, že v Orlu a dalších městech, na jejichž jména si nyní nevzpomenu, probíhaly další hladovky a že dva nebo tři vězni již zemřeli. Bylo to pravděpodobné, neboť všechna ruská vězení přetékala

Gaston Leval  
Anarchisté za mřížemi (léto 1921)

Získáno 18. 12. 2024 z

<https://www.nestormakhno.info/czech/leval.htm>

Anarchistická knihovna FSA – svazek 3 Praha, květen 2000 Druh,  
opravené vydání

*Joaquin Maurin* (nar. 1897) - postupně zakladatel Komunistické federace Katalánska a pak po rozkolu s Moskvou Dělnického a rolnického bloku (1931) a poté Dělnické strany marxistického sjednocení - POUM (1935), učitel a aktivista CNT, strávil celkem patnáct let ve vězení za diktatury Prima de Rivery a generála Franca, pak se odstěhoval do Spojených států.

*Felix Dzeržinskij* (1887-1926) - litevský sociální demokrat aristokratického původu, do strany vstoupil v roce 1895, několikrát souzen a vězněn, zakladatel sovětské politické policie, Čeky (později GPU), zemřel na infarkt.

*Anatolij Lunačarskij* (1873-1933) - spisovatel a literární kritik. Sociální demokrat od roku 1898, v roce 1903 se přidal k bolševikům, od roku 1917 do 1929 byl Lidovým komisařem po výchovu.

Ulrich - jeden z hlavních sovětských prokurátorů, později zastřelen během stalinských čistek.

*Marie Spiridonovová* (nar. 1889) - aktivní teroristka, odsouzená k smrti za zastřelení provinčního gubernátora, rozsudek jí byl změněn na doživotní vězení, během transportu na Sibiř byla mučena a znásilněna.

Od února 1917 byla vůdkyní Levých eserů, obviněna v procesu se „vzpourou levých eserů“ v roce 1918, vězněna od roku 1919 nebo 1920, pravděpodobně zemřela v sovětském GULAGu.

*Olga Maximovová* - žena G.P. Maximova.

*Michel Kneller* - francouzský aktivista, který v roce 1919 střílel z revolveru na Elysejský palác na protest proti blokádě sovětského Ruska.

Delegát francouzské CGT na zakládajícím kongresu Rudé Internacionály odborových svazů. Komunistický sympatizant se syndikalistickými sklony, později se stal levicovým „úchylníkem“.

*Rurik* - kníže, zakladatel ruské říše, zemřel v roce 879.

*Tom Mann* (1856-1941) - anglický dělník, sekretář Independent Labour Party v roce 1894, pak se přidal k americkým revolučním syndikalistům

lidmi, kteří byli povzbuzeni k protestu konáním mezinárodních kongresů v naději, že jejich hlasy dolehnou za hranice bolševického Ruska.

Pět dní, šest dní, sedm dní. Jeden nebo dva delegáti se o něco pokusili sami, ale bez úspěchu. V bytech Emmy Goldmanové a Alexandra Berkmana jsem stále mohl potkat ženy našich soudruhů, vyděšené, utrpené a občas uplakané, v očekávání zprávy o popravě. Olga Maximovová na mě naléhala znovu na kongresu a protože neuměla francouzsky, jen mě tahala za rukáv saka a neustále opakovala s prosebným pohledem v očích: „Comrade Leval! Comrade Leval!“ Sedm dní, osm dní, devět dní! Byli jsme rozrušení a nevěděli, kam se obrátit. Jiní, kteří stejně tak nemohli udělat vůbec nic, si dokonce stěžovali na naše soudruhy, že ti údajně zneužili naší přítomnosti a dostali nás do nepříjemné situace.

Nakonec v jedenáctý den po dalších prosbách od drahé Olgy Maximovové, se mi podařilo přesvědčit dvě nebo tři celé delegace, aby se obrátily na nejvyšší místa. Další se k nám přidali. Krátce poté patnáct z nás vyrazilo do Kremle. Šli jsme si promluvit s pánem Ruska, Leninem. Došli jsme ke vstupním branám do Kremle a narazili na strážce. Jeden z nás, co uměl rusky, Michel Kneller, jim vysvětlil naši žádost hovořit s „tovaryščem“ Leninem. Strážce si zapsaly naše jména a názvy organizací, jež jsme reprezentovali. Pak někde volali. Čekali jsme. Po čtvrt hodině - kladná odpověď. Dva vojáci, patřící nepochybně k Čece, nás provedli labyrintem ulic. Prošli jsme okolo paláců a přepychových domů a kaplí ve starodávné Rurikově rezidenci. Před domem, v němž sídlil Lenin, jsme narazili na další stráž, která nás odmítla pustit dál. Vysvětlili jsme, proč jsme zde. Stráž ale neměla žádné rozkazy.

Museli jsme napsat další vzkaz a znovu požádat u přijetí u „soudruha Lenina“. Ten nám poslal odpověď ve spíše zkomolené francouzštině. Požádal nás, abychom upřesnili účel naší návštěvy a omluvil se, že nás nemůže přijmout, protože je zavalen prací. Naškrábali jsme další vzkaz, tentokrát podepsaný námi všemi. Zastupovali jsme asi deset zahraničních odborových organizací, které v očích bezchybného taktika musely něco znamenat. Nakonec se vrátil jeden čekista s odpovědí, konečně obsahující pozvání dál. Byli jsme uvedeni do nějaké místnosti v prvním patře. Tam jsme čekali docela dlouho, zvědaví a napjatí. Pak se za námi otevřely dveře a objevil se Lenin, docela malého vzrůstu, s mongoloidními rysy ve tváři a očima blýskajícíma a hrajícíma ledovou ironií. Potřásl si rukou s námi všemi a zeptal se na naše jména a příslušnost k delegacím. Zatímco se ptal

a my odpovídali, upíral na nás svůj pronikavý a pobavený, ale zároveň i znepokojivě nezúčastněný pohled.

Pak nás pozval dál do přijímací místnosti. Usadili jsme se okolo velkého osmiúhelníkového stolu. Přinesl si vlastní židli. Tom Mann, delegát anglických odborů a nejprominentnější postava z nás, se posadil vedle něho a anglicky mu přiblížil účel naší návštěvy. Nechtěli jsme dosáhnout propuštění jen našich soudruhů z Butyrek, ale všech levicových revolucionářů obecně. Lenin odpověděl našemu mluvčímu v angličtině a Tom Mann mu s inteligentním výrazem naslouchal. Nejprve se usmíval, ale nato zrudnul, zdál se být přesvědčený a pokýval na znamení souhlasu. Pak kremelský pán přeložil svoji odpověď do francouzštiny. Zopakoval obvinění vznesená Dzeržinským a řekl, že naše požadavky jsou nemístné. Uvěznění lidé nebyli podle něho anarchisté ani „ideoví“, ale zločinci zneužívající naši dobrotu. Důkazem měla být existence „skutečných“ anarchistů, spolupracujících s bolševiky a zaujímajících oficiální pozice. Když došlo na Volina, řekl, že společně s Machnem vykolejoval vlaky na Ukrajině, povraždil tisíce vojáků Rudé armády a spojil se proti bolševikům s Děnikinem, bílým generálem. K této otázce jsem ale měl nashromážděny skutečně detailní informace - mezi jinými i svědectví generála Rudé armády, který dlouho rozmlouval s naší delegací v jednom z pokojů Hotelu Lux. Ten se vyjádřil kategoricky: „Machno se proti nám nikdy nespojil s Bílými. Vždy bojoval zároveň proti nám i proti Bílým a nemůže být ani řeči o tom, že se s nimi spřáhl.“ Vybavil jsem si rovněž, že Volin měl na starost propagandistické a kulturní záležitosti v oblastech osvobozených od rakousko-uherských oddílů a kontrarevolučních generálů a nikdy neřídil vojenské operace. A pokud Machno zaútočil na Rudou armádu, bylo to proto, že Trockij zaútočil na ukrajinské revoluční síly, odmítající se plazit na kolenou před bolševickým despotismem. Koneckonců, Komunistická strana byla pouze jednou z revolučních sil a ostatní měly právo bránit se před jejím bezohledným chováním.

A tak jsem nikoli nezdvořile, ale jasně a odhodlaně přerušil Lenina. Řekl jsem mu, že jsem hovořil s Volinem v butyrském vězení, „kam jsem se dostal naprosto legálně, pokud mohu dodat.“ (Lenin učinil gesto, značící „Dobře, dobře, nepochybuji o tom“) Bod po bodu jsem zopakoval všechno, co jsem věděl o činnosti mého uvězněného soudruha. Hovořil jsem více než čtvrt hodiny, citoval jsem data, fakta a jména. Lenin mě pozorně poslouchal, oči mu těkaly sem tam a jeho protáhlá tvář, která mu dodávala poněkud křsy vzezření, mě upřeně pozorovala.

koli opozice uvnitř Strany, vše ukazovalo, že Rusko je na cestě k novému despotismu, nikoli jen politickému, ale i intelektuálnímu, duševnímu a morálnímu, podobajícím se nejčernějším dnům středověku.

Jakmile jsem skončil, byl viditelně nesvůj. Byl však příliš vychytralý, než aby připustil, že neměl pravdu, pečlivě volil slova, chodil kolem horké kaše a šrouboval své fráze, aby získal čas: Ano, jistě... pokud je to tak, jak říkáte, pak se tedy jedná o něco úplně jiného... Musím si o Volinovi sehnat dodatečné informace... Nevěděl jsem o těchto důležitých detailech... Hovořil váhavě, protože v této záležitosti nechtěl ustoupit. Dostal jsem ho! Nakonec zaimprovizoval: Jak sami vidíte, dnes jsme ve složité situaci. Lidé, kteří ještě včera byli revolucionáři, se stali kontrarevolucionáři a my jsme přinuceni proti nim bojovat. Podívejte se například na Plechanova, praotce ruského socialismu. Jednomu z našich soudruhů, odjíždějícímu ze Švýcarska do Ruska řekl: „Ten mor musí být vymýcen!“ Bolševický stát musí bojovat proti těmto novým nepřítelům. Stát je nástroj, jemuž jsme všichni zodpovědní a nemůžeme dopustit, aby někdo narušoval jeho fungování. Volin je velmi inteligentní, což ho činí ještě nebezpečnějším a musíme proti němu postupovat co nejpřísněji. Koneckonců společně s Machnem se spojil s bílými generály Děnikinem a Wranglem, aby vykolejoval vlaky vezoucí jednotky Rudé armády.

Jiní delegáti toho nevěděli tolik, co já a nic nenamítali. Už se něco doslechli a poznali, že není možné mluvit určitým způsobem a neriskovat přitom smrt z rukou „bělogvardějců“ na hranici při cestě domů. I přesto však promluvili na téma svobody projevu pro všechny revoluční proudy a osvobození všech politických vězňů bez ohledu na stranickou příslušnost. Zatímco hovořili, Lenin na ně stejně jako v Mannově případě upřeně zíral a jakoby se dobře bavil, pohyboval svoji malou hlavou nahoru a dolů nebo si jí opřel hlavu o pravou ruku a upřeně pozoroval strop. Obhájci svobody a lidskosti tedy zklamání a při vědomí, že je zbytečné pokračovat, postupně zpomalili v tempu a přestali.

Audience trvala něco okolo třičtvrtě hodiny a na konci Lenin prohlásil, že otázka práva na revoluční opozici je naprosto nepřijatelná. Soudruzi v Politbyru by to jistě odmítli. Vše, co může učinit, je podívat se na případy hladovkářů, ale on sám rozhodnout nemůže. To byla záležitost Politbyra, kterému v žádném případě nemůže vnutit svůj pohled, protože rozhodnutí se činí demokraticky, většinově. Lenin lhal a my jsme předstírali, že věříme jeho lžím, abychom se vyvarovali nějakého vážného incidentu. Obě strany hrály divadlo. Na Leninův podnět jsme sepsali žádost pro Politbyro, aby byli propuštěni hladovkáři z Butyrek. Oni a nikdo jiný. Lenin nám přislíbil, že odpověď bude doručena příští den v deset hodin ráno

do pokoje francouzského delegáta Sirolla. Rozloučili jsme se po potřesení rukou a posledním tázavém Leninově pohledu.

Nazítří odpověď přišla až v poledne což nebylo dobré znamení. Nebyla podepsána Leninem, ale Trockým, který měl odvahu přiznat se ke své odpovědnosti. Kategorické zamítnutí požadavku propustit hladovkáře na svobodu. Pak jediný jasný návrh - aby byli vypovězeni z Ruska. Poté následovala přednáška o nezbytnosti uvědomit si revoluční zodpovědnost a nenechat se ovlivnit povrchními city v momentě, kdy jsou ve hře vyšší zájmy revoluce.

Co jsme měli dělat jiného, než přijmout? Nemohli jsme zopakovat naše požadavky vysoce postaveným osobám, s nimiž jsme již hovořili a kteří by se s námi nepochybně podruhé již nesetkali. Mohlo to být rovněž nebezpečné pro naše soudruhy, kterým jsme vyřídili, co je jim navrhováno. Měli být vypovězeni ze své vlastní země, což bylo více nežli příznačné. Pro ostatní vězně z jiných názorových proudů jsme nemohli udělat nic. Kongres skončil o několik dní později. Delegáti zaplavili moskevské ulice. Byli jsme pozváni na divadelní představení. V opeře pro nás zpíval Šaljapin, byly pro nás provedeny balety a pozoruhodná gymnastická cvičení na břehu řeky Moskvy. Pár delegátů si něco zapisovalo. Uběhly však dva týdny a naši soudruzi byli stále ve vězení navzdory písemné dohodě, kterou za sovětskou stranu podepsal Lunačarskij, uvádějící, že budou propuštěni a vypovězeni z Ruska. Z toho samého Ruska, z něhož museli uprchnout za carského režimu a kam se vrátili naplnění velkou nadějí poté, co vypukla revoluce. Nevěřili jsme slovům bolševického vedení, s jehož nečestností jsme se již seznámili a přemýšleli jsme, jestli nakonec nechtějí dosáhnout toho, abychom odjeli a oni mohli naše soudruhy dále držet za mřížemi.

Náhle Trockij nechal vzkázat francouzské delegaci, že jednoho večera přijde na přátelskou návštěvu. Italští a španělští syndikalisté se znepokojili a rozhodli se využít příležitosti a naléhat na Trockého ohledně naplnění podepsané dohody. Trockij, pohledně a inteligentně, energicky a chladně pohrdavě vyhlížející člověk, se usadil mezi námi a francouzsky vyprávěl o nejrůznějších aspektech boje proti bílým generálům a ekonomických těžkostech, ve kterých se octlo nové Rusko. Ohledně byrokracie, kterou považoval za velké nebezpečí, řekl, že by bez váhání naložil plné lodi byrokratů a potopil je na otevřeném moři. Problém však nebyl tak jednoduchý a on litoval, že nemohl zabránit jeho objevení.

Probírali jsme i další otázky včetně revolučního hnutí ve Francii, politiky CGT a zrady západních odborářských předáků. V těchto otázkách jsme se naprosto shodli, protože nás Trockij překvapil svými přesvědčivými argumenty a příklady. V hloubi duše jsme ale čekali na otevření záležitosti našemu srdci nejdražší. Zdálo se, že o tom ví, protože hovořil nekonečně dlouho o všech možných záležitostech. Zrovna když se už chystal odejít, vznesli jsme otázku, které se chtěl vyhnout. Povytáhl obočí a s pokřiveným úsměvem začal vysvětlovat, že bude lepší, když nezkazíme náš přátelský rozhovor intervencí ve prospěch vězňů.

Rekl, že ruští anarchisté nejsou nejlepší téma, o kterém bychom měli vyprávět našim pracujících, až se vrátíme domů a že jsme byli zrazeni a jsme povinováni důvěrou v sovětskou vládu. Pak změnil tón a skrýváje svůj hněv před delegáty, jejichž úsměvy byly viditelně předstírané, nás ujistil, že dodrží slovo. To se zdálo příliš neurčitě. Společně s Arlandisem jsme se zeptali, kdy se tak stane, kdy se naši soudruzi dostanou z vězení. Tehdy se Trockij vztyčil v celé své výšce, zkrabatil čelo, zdvihl ruce zaťaté v pěst a skoro na mě křičel: "Kdo jste, že se mě dovolujete na něco ptát, na to, kdy skutečným svoje rozhodnutí, kdo jste, já vás vůbec neznám!"

Pak mě popadl za klopy saka a stejným tónem dodal: "My, bolševici, jsme provedli revoluci a co jste udělali vy? Nemáte žádné právo nám nic přikazovat a my se od vás nemáme co učit!" Dnes si již nevzpomenu, co dalšího ze sebe dostal. Byl jsem tak šokován, překvapen a ohromen jeho výbuchem, že jsem se ani nezmohl na odpověď. Přiznám se, že jsem zbledl jako křída. Pak jsem Trockému klidně řekl: "Není důvod odpovídat mi tímto způsobem, soudruhu Trockij. Máme plné právo pokládat vám podobné otázky". Jiní delegáti se zvedli a postavili se za mě a snažili se Trockého uklidnit. Ten pouze opakoval, že dodrží své slovo.

Předtím než jsem odjel, dal jsem sbohem mnoha soudruhům, kteří většinou poté skončili ve vězeních nebo izolátorech či byli předurčení pro transport do koncentračního tábora. Potřásl jsem si rukou s Volinem a jeho přáteli, propuštěnými z Butyrek a odjel do Berlína směrem na Rigu. Revoluce, která se po celosvětovém vraždění objevila na obzoru jako červánky naděje, značící úsvit osvobození proletariátu a celého lidstva, se mi nyní zdála představovat nejstrašnější nebezpečí pro budoucnost pracujících. Metodický policejní teror, tvrdý stranický dohled nad všemi oblastmi veřejného života, systematická likvidace všech nebolševických proudů a neméně systematické vyvražďování všech revolucionářů, kteří mysleli jinak než noví páni a dokonce i vyhlazení posledních známek jaké-